

Проф. др Жарко ТРЕБЈЕШАНИН
Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију
Универзитет у Београду

УДК 81'221:159.931/936
- оригинални научни рад -

ЈЕЗИК ТЕЛА У УДВАРАЊУ*

Сажетак: Предмет овог рада је удварање као образац, преваходно, невербалног понашања путем којег човек настоји да својим атрактивним изгледом, држањем, гестовима, мимиком и погледом задобије интересовање, наклоност, поверење и љубав особе коју жели за партнера. Циљ размене љубавних сигнала током процеса удварања је привући и задржати пожељног, одговарајућег партнера, а што је од виталног значаја за појединца и за људску врсту. Последњих деценија антрополози, психолози и етнологи (Givens, Buss, Moor, Morris, Pether итд) бржљиво су истраживали сложени процес удварања људи. Д. Гивенс (2014) разликује пет повезаних фаза удварања: привлачење пажње – препознавање реакције – конверзација – додиривање – вођење љубави. Свака од њих има своју главну врсту невербалне комуникације, свој специфични циљ и улогу у целокупном току удварања. Тек када се успешно заврши нижа фаза, онда се може прећи у следећу, интимнију. Али, ако нека особа у било којој фази јасно одбије да настави „игру удварања“, процес се прекида.

Кључне речи: удварање, невербална комуникација, љубавни сигнали, ехо покрети, додиривање.

Невербална комуникација је врста комуникације путем које особе без речи (гестовима, гласом, изразом лица, погледом или држањем) изражавају и размењују емоције, ставове, намере и жеље. Она има изузетно важан значај у човековом животу, јер она не само што прати, допуњава и коригује вербалну комуникацију, већ омогућава спонтаније и боље преносење аутентичних емоционалних порука него што је то могуће вербалним путем. Људи не говоре само речима. „Човек се тако помно усредсређује на своје речи да изгледа да заборавља како при томе његови покрети, ставови и изрази лица казују своју сопствену причу“, каже Морис (*Откривање човека*, 2005).

Невербална комуникација поузданије, уверљивије и спонтаније преноси истинске емоције, намере и ставове од речи које могу обмањивати и скривати праве тежње и осећања. Чак и онај ко настоји да сакрије своја права осећања, намере и жеље, оне ће, и против његове воље негде „про-

* Текст је резултат истраживачког рада на пројекту „Народна култура Срба између Истока и Запада“ (№ 177022), који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

цурети“, било у гласу, изразу лица или држању (Требјешанин, 2011). Творац психоанализе, Сигмунд Фројд (Freud), је још пре једног века писао о умећу читања малих знакова. „Када сам себи поставио у задатак да изнесем на светло дана оно што људска бића крију у себи, али не уз присилу хипнозе, већ посматрајући оно што казују и показују, мислио сам да ће задатак бити тежи него што јесте. Онај који има очи да види и уши да чује може се уверити да нема смртника који је способан да сакрије тајну. Ако су му уста нема, он брбља врховима прстију; издаја цури из сваке његове поре” (Фројд, 2003).

Проучавање удварања људи

Како привући и задржати погодног партнера, од виталног је значаја, не само за појединца, већ и за људску врсту. Наше претежно несвесне стратегије сексуалног понашања, укључујући ту и обрасце удварања, уобличила је током милиона година дугог процеса еволуција путем механизма сексуалне селекције (Larsen, Buss, Wismeijer, 2013: 528). Када бисмо лакотомислено бирали партнера који је неодговарајући, опстанак наших гена би био доведен у питање, а када бисмо мудро бирали репродуктивно вредног партнера, опстанак наших гена био би осигуран. Ми смо потомци оних који су мудро бирали и ми у себи носимо њихове жеље, каже Дејвид Бас (Buss). За успех у репродукцији важно је да тражите и пронађете квалитетног партнера, али то, међутим, није и довољно. Неопходно је и да тог репродуктивно пожељног партнера привучете баш ви, а то значи да победите у надметању са својим ривалима. Тактике у надметању за партнера одређене су преференцама супротног пола. Они који не разумеју и не испуњавају жеље супротног пола могу да испадну из игре и остану без потомства (Бас, 2014: 43).

Удварање је образац понашања којим човек настоји да невербално, својим атрактивним изгледом, начином опхођења, гестовима и вербално, љубазним речима задобије интересовање, наклоност, поверење и љубав особе коју жели за партнера. Нас у овом раду занима управо тај невербални аспект обрасца удварања.

На често неизговорену љубавну понуду изабрана особа на одређен начин, немим језиком тела одговара – и тако отпочиње сложена и неизвесна љубавна игра. Овај образац, добрим делом наследно програмиран невербалан дијалог, претходи потпуном емотивном зближавању и преласку на интимно, сексуално понашање.

Ми од давнина интуитивно знамо да су жене и мушкарци способни да шаљу снажне поруке као што су – „Желим те“, „Доступан сам“, а да при томе не изговоре ни једну једину реч (Кнарп, Hall 2013). Али тек последњих неколико деценија настао је низ ваљаних научних, антрополошких и психолошких студија које минуциозно и егзактно проучавају овај образац невербалне комуникације. Проучавања понашања жена и мушкараца при флертовању у баровима откривају нам неке од невербалних сиг-

нала и образаца понашања код удварања (Moog, 1985; Perper, Weis, 1987). Ритуална удварања жена започињу тако што шаљу еротске невербалне сигнале: осмехују се, шаљу заводљиве погледе, срећују се, намештају одећу, уврћу косу, прекрштају ноге, истурају груди, прстом прелазе преко уста итд. Мушкарци, пак, исправљају леђа, издижу главу, увлаче стомак, праве упадљиве гестове, шаљу значајне погледе, поправљају одело, намештају кравату. О томе извештавају многа истраживања понашања самаца у баровима, која откривају читав низ невербалних сигнала које жене и мушкараци одашиљу у удварању са циљем да буду примећени (Knapp, Hall, 2013: 25).

Ток невербалног процеса удварања биолог Тимоти Перпер у књизи *Sex Signals* (1985) сажето овако описује: *Приближавање* (довођење у физичку близину са циљаном особом), *примећивање и окретање према жељеној особи* (неми позив за почетак разговора), *краткотрајни додири и дуже гледање у очи током разговора и синхронизовање покрета током вођења разговора* (понашање као у огледалу).

Дезмонд Морис (Morris), такође, прецизно описује одређени след ступњева у обрасцу удварања као напредовање партнера у блискости према циљу – потпуној сексуалној интимности. У овим ступњевима, који могу да воде до следећег нивоа интимне комуникације или прекида, доминира невербално понашање:

1. *очи на телу* (са дистанце се погледом процењује телесна привлачност особе);
2. *очи у очи* (погледи се сусрећу и успоставља се краткотрајни контакт очима);
3. *глас на глас* (успоставља се вербални контакт);
4. *рука ка руци* (додиривање руке руком при „помагању“ или отворено исказивање интимности);
5. *рука на рамену* (загрљај, пријатељски, заштитнички или еротски);
6. *рука око струка* (обухватање струка руком, смело је приближавање гениталној области);
7. *уста на устима* (битан корак у развоју интимности је потпуни фронтални загрљај и додиривање устима);
8. *рука на глави* (шаке и прсти дотичу осетљива места на партнеровој глави);
9. *рука на телу* (после љубљења прелази се на додиривање, благо стезање и миловање интимних, еротских зона партнера);
10. *уста на дојци* (овај чин означава прелазак прага, и представља највиши ступањ прегениталне сексуалне интимности);
11. *рука на гениталијама* (рука клизи ка „врелом месту“ и почиње ручно стимулисање гениталија);
12. *гениталије са гениталијама* (последња фаза, циљ читавог процеса развоја блискости је непосредан контакт гениталија) (Morris, 1990: 60-64).

Књига Дејвида Гивенса (Givens) *Љубавни сигнали* представља научну антрополошко-психолошку студију и уједно практични приручник о говору тела приликом удварања који помаже људима да боље разумеју неми језик привлачења. Она нас подучава како да разоткријемо праве, често скривене намере, како да препознамо претварање, обману, како да разликујемо искрена осећања и жеље од лажних.

Љубавни сигнали су невербални знакови (мимика лица, гестови, држање, боја гласа, мирис, начин облачења) који емитују поруке привлачења и позивају на зближавање, просторно, телесно и емотивно. До својих

сознања Гивенс долази антрополошким теренским методом посматрања, односно „посматрањем из прикрајка“, а то је заправо метод посматрања без учешћа у којем истраживач са стране, са дистанце посматра свој предмет. У овом случају то је понашање самаца, мушкараца и жена, који „покушавају да се зближе по журевима, кафићима и баровима“ (Givens, 2014: 29).

Најважније антрополошко откриће и најзначајнији теоријски допринос Гивенса је његова детаљна, на брижљивом посматрању заснована анализа пет фаза процеса удварања: *привлачење пажње – препознавање реакције – конзервација – додиривање – вођење љубави*. Свака од ових пет фаза има своје особене знаке, своју главну врсту невербалне комуникације, свој специфични циљ, као и особену улогу у целокупном току удварања. Тек када се успешно заврши нижа фаза, може се прећи у вишу, интимнију фазу зближавања. Али, ако друга особа у некој од фаза не реагује адекватно, ако одбија да настави „игру удварања“, цео процес се прекида.

Удварање у пет чинова

Први чин – привлачење пажње. Прва фаза, први чин авантуре удварања је попут експозиције у драми. Ликови, мушки и женски, учесници драме удварања представљају се у најбољем издању, односно невербалним знаковима објављују заинтересованим посматрачима своје физичко присуство („Хеј, ту сам“) и скрећу пажњу околине на своју полну припадност („Ја сам женско/мушко“), као и на своју приступачност и безазленост („Не бој се, нисам опасан“; „Приђи слободно“). Удварач појавом, позом, гласом, гестовима и одећом рекламира своје полне адуте и упућује позив на зближавање. „Мушкарци се праве важни пред женама и жене се праве важне пред мушкарцима“, вели Гивенс.

Удварање, ваља знати, није присиљавање, отимање; оно не ради на принципу силе, грабљења, него на принципу мамљења (особа која тражи партнера емитује „дођи овамо“ сигнале и чека одговор).

Циљ прве фазе је да особа привуче пажњу потенцијалних партнера на себе и да им стави до знања да је приступачна и сексуално пожељна.

Особеност удварања у овој фази је доминација *визуелне комуникације* пошто се привлачење обавља невербалним сигналимa на дистанци, односно комуницира се *погледом, позом, својим изгледом, фигуром, фризуром, одећом и гестовима*. Изрази лица, подигнуте обрве, затим заводљив, дуг поглед и осмех шаљу поруке свиђања, разумевања и емпатије. Шминком, кармином, пудером и крејоном, чешљањем, жена своје лице дотерује и преобликује како би било што привлачније. Мушко лице чине привлачним симетричне и оштре црте лица, равне, густе обрве и јака, четвртаста брада.

Објава полне припадности врши се наглашавањем сексуалних разлика. Жена истиче своју заводљиву фигуру, заобљено, попуњено тело, нежан врат, овална рамена, истакнуте груди, наглашена бедра и, посебно, узак струк. Снажни сексуални сигнали, моћни адуте у удварању жена јесу њене бистре очи, густа и бујна коса, чиста и глатка кожа, велике, лепо зао-

бљене груди, витке, дуге ноге, наглашен струк и округласта гуза. Сви ови сигнали шаљу поруку сексуалне зрелости, младости, плодности и здравља, односно високе репродуктивне вредности жене (Buss, *Evolutionary Psychology – New Science of the Mind*, 2008). Своју фигуру жена истиче одговарајућом одећом, струкираном хаљином, мини сукњом, деколтеом, припијеним панталонама. Оно што је за пауна реп, за жене је упадљива, добро кројена одећа.

Мушкарци се, како је то још Дарвин приметио, разликују од жена својим вишим растом, већом снагом и ширим раменима. Оно што је за жене узак струк, за мушкарца су широка рамена и торзо у виду трапезоидне, клинасте фигуре. Рамена знатно шира од струка привлачна су женама јер сигнализују телесну снагу, моћ, доминацију, а то „слабијем полу“ гарантује сигурност и заштиту.

Занимљиво је да удварачки плес, супротно уобичајеном стереотипном мишљењу, макар у западној култури, обично започињу жене, тако што рафално шаљу разноврсне и бројне еротске, заводљиве невербалне сигнале: погледају прво кратко одређену особу, а затим дуже (око 3 секунде), осмехују се, причају и смеју се гласно, нагињу главу, дотерују фризуру, намештају одећу, поправљају шминку, гласно косу, прекрштају ноге, истурају груди, мазе прстима чашу итд. О томе је запажено истраживање направила Моника Мур (Moog, 1985: 237-247).

У првом чину удварања није довољно послати поруку да смо привлачни мушкарци/жене, него и да смо безопасни, доброћудни, пријатељски настројени. Сигнали слабости, стида и субмисивности – раскопчана кошуља и огољено грло (мушкарци), глава накривљена у страну, оборен поглед, пријатељски осмех (жене) – шаљу дозволу приласка („Нисам опасан/а, не бој се“).

Други чин – читавање реакције. У другом чину, када су актери послали своје поруке бројним љубавним сигнаlima, следи препознавање и пажљиво читање, слушавање повратних порука. То је својеврсна потрага за одјецима знакова које сте емитовали у првом чину. „Да ли сам пробудио интересовање, наклоност циљане особе“? Позитивна повратна реакција је охрабрење и позив за даљи напредак у удварању, давање дозволе за упознавање. Али, даље напредовање је опрезно како би се избегао фијаско. То је разумљиво пошто експлицитно одбијање задаје велики ударац самопоштовању особе, односно представља крупну нарцистичку повреду и оставља горак укус понижења.

Зато је потребно да се исправно дешифрирају често нејасне, двосмислене узвратне љубавне поруке. Важно је нагласити да откривање значења тананих повратних сигнала, читање немих одговора околине није увек свесно, већ је штавише претежно несвесно, невољно. Истраживања показују да мушкарци, а да то и не знају, могу на сублиминалном нивоу, дакле несвесно да опазе једва приметно ширење зенице код жена, њену обућу или мирис. Ако се, рецимо, мушкарац удвара некој жени, она му неће рећи

отворено, недвосмислено, речима: „Имаш пролаз, желим те“, него ће му то саопштити суптилнијим знаковима. Али, ако је добар посматрач, онда ће он по једва приметним сигнаlima (*нагињање напред, синхронизовани ехо покрети, ширење зеница, подизање обрва, убрзано трептање, краткотрајно, благо црвенило лица, падање вилице* и сл.) закључити да има „зелено светло“ и да може да настави даље са удварањем. На једном од својих чувених предавања Фројд је упитао своје слушаоце: „Из каквих безначајних знакова закључујете ви, млади људи међу вама да сте стекли наклоност једне даме? Чекате ли ви за то изричну изјаву љубави, буран загрљај или вам је довољан један поглед, од других једва примећен, један брз покрет, продужење стиска руку за једну секунду“ (Фројд, 1984). С друге стране, сигнали одбијања, неуспеха у удварању су *изостанак реакције, окретање леђа, стискање усана, мрштење* потенцијалног партнера.

Трећи чин – размена речи. Успостављање вербалног контакта је велико достигнуће у драми удварања, али тада и настају перипетије. Тада, на почетку конверзације, поставља се питање: Шта рећи и како? Многи прецењују значај тога шта ће тада изговорити и погрешно мисле да то мора бити нешто веома паметно и духовито. Прве речи при упознавању у суштини су само вокални сигнали који кажу: „Занимаш ме“. Важнији су паралингвистички сигнали (висина, јачина, тон гласа), начин на који је речено, од лингвистичких, вербалних, тј. од онога шта је речено. У удварању глас звучи мекше, музикалније, богатије и пијатније, него у другим свакодневним разговорима.

У фази конверзације, мада истовремено комуницирамо вербално и невербално, ипак су невербални сигнали доминантнији и важнији. „Када партнери приме помешане поруке они поклањају веру невербалном говору. Да би се у удварању постигла уверљивост, речи које изговарате и начин на који их изговарате морају да се подударе“, каже Гивенс. Истраживачи су утврдили да за само пола сата у току састанка са партнером разменимо чак око 800 невербалних порука! Они су срачунали да се чак 65% значења у непосредној комуникацији лицем у лице преноси невербалним путем! (Табс, 2013: 154).

Прави *циљ* вербалне размене је да се разговором приближимо, физички и психолошки другој особи. Фазе конверзације доводе до пробијања невидљиве баријере, смањивања дистанце, што омогућава комуникацију лицем у лице, очи у очи с мале раздаљине. „Говорно обраћање странцу је огроман корак на путу ка интимности. [...] Као удварачки дуо, ви једно другом претражујете очи, усне, образе и обрве, трагајући за позитивним миговима“, каже Гивенс. У току разговора невербално понашање се са мање дистанце још помније осматра и анализира. „Постављате питања партнеру и, пошто сте близу, лицем у лице, можете визуелно да пратите вербалне одговоре и да процените колико су у складу са невербалним одговорима“. Тако, рецимо, *бочно померање ока* представља невербални одговор на вербално питање. У удварању овај брзи и краткотрајни покрет ока у леву или

десну страну означава недоумицу, сумњу, колебање или одбијање. Очи, поглед и покрети очију откривају свесне мисли, али и несвесне жеље, намере и осећања. Обешена уста, краткотрајно падање углава усана, мини-мрштење сигнализира пад расположења, негодовање.

У овој фази блискости велику улогу играју и природни и вештачки мириси, које ми најчешће перципирамо испод нивоа прага свести. Тако је, рецимо, на основу егзактних експерименталних истраживања утврђено да су мушкарцима привлачније жене у доба овулације, мада они то, разуме се, не могу свесно да запазе. Истраживања прецизно откривају и податак да жене са цветно-воћним мирисом мушкарци опажају лакшим за пет килограма! Научна истраживања су открила да ми често нисмо свесни зашто нам се нека особа збиља допада, па то онда накнадно рационализујемо (нпр. „Нежна је, пажљива“ или „Добар је, паметан је“), наводи Ендрју Триз (Триз) у својој књизи *Декодирање љубави: открића науке о привлачности* (Психополис, Нови Сад 2011).

За трећи чин у удварању погодан амбијент је неки миран и леп ресторан, зато што угодан простор, храна, пиће и пригушено, топло светло руше баријере, стварају повољну атмосферу, смирују напетост, уклањају анксиозност, опуштају, побуђују пријатна осећања и отварају апетит за интиман разговор. Експериментална истраживања показују да једна иста особа када се налази у пријатном окружењу, са лепом музиком, добром атмосфером изгледа лепше и привлачније него у неком другом, мање пријатном! (Триз, 2011).

Четврти чин – додиривање. Најузбудљивији и главни преломни тренутак, кулминација у драми удварања је успостављање тактилне комуникације првим додиром. Комуникација додиром је најранији, примарни и најприснији могући облик комуникације између два људска бића. Како каже Дезмонд Морис, директан телесни додир је „најосновнија форма комуникације“ (Morris, 1990: 11). Први додир је обично тобож случајан додир руке, рамена, леђа или колена испод стола. Древни језик додира производи снажна осећања интимности, поверења и сигурности. Чудотворна моћ додира изазива осећање много веће присности него што то могу да учине и најлепше љубавне речи. „Додир је ужи, ексклузивнији канал комуникације и значење тактилног мига је набијено са више емоција“ (Givens, 2014: 129). Он с лакоћом премашћује усамљеност, стрепњу и узнемиреност два одвојена бића. Додир спаја, повезује и пружа спокојство, дубоко задовољство и осећање блажености. Своју чудотворну моћ додир темељи на повезаности са незаборавним благотворним искуствима из најранијег детињства. Прастари тактилни знакови љубави и интимности – мажење, љубљење, грљење, држање за руке – настали су у раном детињству, у најприснијем људском односу, у дијади мајка – беба. Зато се касније одрастао човек према објекту љубави односи као мајка према беби, јер је тај рани блиски контакт праузор свих каснијих видова интимности (Morris, 1990: 81). Миловањем и љубљењем ми увек шаљемо поруке нежности, блажности, љубави и безбедности.

Улога додира је да везу успостављену конверзацијом учврсти и ојача, те да фантастично убрза даља збивања у драми удварања, да скрати процес приближавања који води до разрешења драме, до крајњег циља читавог процеса – телесног спајања. Када се пређе критична тачка, када се тела додирну и севне варница, тада разум попушта, капитулира и уступа вођство срцу, а читава драма удварања вртоглавом брзином, незауостављиво стреми ка свом природном крају.

Први додир, емоционални камен темељац, има улогу извиднице, служи детектовању осећања партнера и провери његове наклоности. После њега следи бочни, па фронтални загрљај, који пружа осећање заштићености, сигурности и телесног уживања. Даље, следећи корак у тактичном зближавању је пољубац, који широм отвара врата даљем еротском зближавању, мажењу, грицкању, додиривању гениталне зоне и, коначно, сексуалном чину. Овде, међутим, ваља указати на мушко/женске разлике у додиривању и тумачењу додира, како би се избегли неспоразуми. „Мушкарац треба да зна да 'дружељубив додир' по његовој шасти, зглобу или подлактици, нема много везе са сексом. Жена треба да зна да сексуално додиривање њеног струка, врата или рамена мало говоре о његовим емоцијама и спремности да се обавеже“, упозорава Гивенс. О овој мушко – женској разлици у схватању додира, и шире интимности, афористички сажето говори запажање антрополога Доналда Сајмонса (Symons): “Код мушкараца секс понекад доведе до интимности; код жена интимност понекад доведе до секса“.

Пети чин – вођење љубави. „Крајњи и, обично, најкраћи период удварања је вођење љубави“ (Givens: 204). Најинтимнији ступањ удварања је саткан од бројних невербалних сигнала као што су: мажење, узajамно гледање, мирисање, нежно мрмљање, смејање, уздисање. Тада у игру ступају ерогене зоне – усне, врат, груди, бутине, полни органи – које се стимулишу миловањем, пипкањем, гледањем, љубљењем, лизањем, грицкањем. Најинтимнији додир, спајање гениталија, води до врхунца у љубавном чину, до љубавног усхићења, до оргазма, који заправо представља „начин на који мозак говори 'Секс је предиван', и начин на који природа од нас прави зависнике од љубави“, како каже Гивенс.

Истраживање образаца удварања има свој и врло практичан значај. Познавањем невербалног језика љубавних сигнала задобија се предност у очаравајућој пустоловини удварања, у драми налажења, мамљења, освајања и задржавања жељене особе.

Литература

1. Buss, D. (2008). *Evolutionary Psychology – New Science of the Mind*, 3rd edition. Boston: Pearson Education.
2. Bas, D. (2014). *Evolucija želje: strategije čovečijeg parenja*. Beograd: Zavod za udžbenike.
3. Givens, D. (2014). *Ljubavni signali*. Beograd: Zavod za udžbenike.

4. Frojd, S. (1984). *Uvod u psihoanalizu*, drugo predavanje. Novi Sad: Matica srpska.
5. Frojd, S. (2003). *Dora*. Beograd: Čigoja.
6. Knapp, M.&J. Hall (2010). *Nonverbal Communication in Human Interaction*. New York: Holt, Rinehart & Winston,.
7. Larsen, R. J., Buss, D. M. & Wismeijer, A. Ch. (2013). 8. Evolutionary Perspectives to Personality, in *Personality Psychology: Domains of Knowledge about Human Nature*. New York: McGraw-Hill.
8. Moor, M., Nonverbal courtship patterns in women, *Ethology and Sociobiology*, 6, Perper, T. (1985). *Sex Signals: The Biology of Love*. Philadelphia: Isi Press.
9. Morris, D. (1990). *Intimno ponašanje*. Beograd: SIC.
10. Morris, D. (2005). *Otkrivanje čoveka kroz gestove i ponašanje*. Niš: Zograf.
11. Symons, D. (1979). *The Evolution of Human Sexuality*. New York: Oxford University Press.
12. Tabs, S. (2013). *Komunikacija: principi i konteksti*. Beograd: Clio.
13. Trebješanin, Ž. (2011). Veština dešifrovanja nemuštog jezika, u L. Glas, *Znam šta misliš*. Beograd: Zavod za udžbenike.
14. Triz, E. (2011). *Dekodiranje ljubavi: otkrića nauke o privlačnosti*. Novi Sad: Psihopolis.

Žarko Trebješanin, Ph.D.

BODY LANGUAGE IN COURTSHIP

Summary: *The subject of this paper is courtship as a pattern of mainly nonverbal behavior a person exhibits in order to win the interest, favor, trust, and love of the person who they want as a partner, by using their attractive looks, body posture, gestures, facial expression, and eye contact. The aim of the exchange of love signals in courtship is to attract and keep a desirable, suitable partner, which is of vital importance for an individual and for the human species. Over the last several decades, anthropologists, psychologists, and ethnologists (Givens, Buss, Moor, Morris, Perper etc.) have meticulously studied the complex process of human courtship. D. Givens (2014) differentiates between five connected phases of courtship: attracting attention - recognition phase - conversation phase - touching phase - making love. Each one of them has its main type of nonverbal communication, its specific goal, and a role in the total course of courtship. Only when a lower phase is successfully completed, can a person move on to the next, a more intimate one. However, if any of the two persons at any stage of courtship clearly refuses to continue "the courting game", the process is discontinued.*

Key words: *courtship, nonverbal communication, love signals, echo movements, touching.*